

František Juriga

ZIT CUDZÍ ŽIVOT

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

František Juriga

**ŽIT ČUDZÍ
ŽIVOT**

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Copyright © František Juriga, 2014
Cover design © Anna Chovanová, 2014
© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o.,
Bratislava 2014
e-mail: vsss@stonline.sk; <http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou podporou
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV, spol. s r. o.

František Juriga: Žiť cudzí život
Zodpovedná redaktorka: Božena Rolková (profitexty.sk)
Obálka: Anna Chovanová
Sadzba: Anna Chovanová
Tlač: PM Turany
Prvé vydanie

ISBN 978-80-8061-801-8

**„A ticho prírody !
Alebo hluk ?
Závisí od obdobia ...**

**Zima je ticho.
Len vrzganie kmeňov,
Jeden sa druhého dotýka.
A bolí to, bolí,
Ako ston lásky, ako ston vášne,
Ako ston osamotení vrzgajú
Stromy.“**

La Bella

„Predovšetkým si musíte uvedomiť, že len ak zabijete, môžete si zachovať život! Potom, že nepriateľ by vás zabil bez ohľadu na to, či ste alebo nie ste vinní... Až keď sa tieto fakty stanú podstatou vášho vedomia, naučíte sa zabíjať tak rýchle a chrániť svoj život tak dôkladne, aby ste mali nádej na prežitie! Len potom zvládnete výučbu techník ochrany života, teda aj zabíjania nepriateľa, v takom rozsahu, aby ste mali nádej prežiť! A my máme mimoriadny záujem na tom, aby ste prežili, lebo vtedy budeme mať istotu, že prežijeme aj my. Teraz chcem od každého z vás počuť, či chce žiť!“

Vystupovali jeden po druhom...

„Chcem žiť! Chcem žiť! Chcem žiť!“ vraveli ich ústa, ale kým major Le Fèvre, veliteľ výcvikového tábora, nebol presvedčený, že pochopili a stotožnili sa s povedaným, museli znova a znova vystupovať a hovoriť túto prísahu, lebo to bola prísaha na život!

I.

Sedel v obývačke, pozeral na televíznu obrazovku, ale nevedel, čo na nej beží. Len okrajovo evidoval, že dávajú nejaký horor. Ale ak je život človeka hororom v tom najplnšom zmysle slova, tak ho vymyslené príbehy nemôžu

uspokojiť, lebo v podvedomí začne porovnávať fantáziu autora s fantáziou života. Analyzuje vlastný život, prechádza ním znova a znova, obracia, obzerá ho odpredu, odzadu, z bokov, aj z vtácej perspektívy, ponára sa do neho a napokon sa pýta: ‚Muselo to prebiehať takto? Nemohol som sa vyhnúť to- muto alebo tamtomu?‘ No najmä si kladie otázku: ‚Prečo som žil takto a nie inakšie? Kto vlastne som? Ten, čo sa dnes pýta alebo ten, čo vtedy žil? Som za to všetko vinný len ja alebo niekto iný?‘

Kým je človek v rozkvetení síl, mladý a zdravý, tak život len žije, správ- nejšie – beží ním, a nezáleží mu na tom, či je búrka alebo svieti slnko, lebo aj najhoršie nečasy berie ako nevyhnutnú zmenu, ktorá mu len pripomína, že život je pestrý s množstvom neočakávaných zvrátov a práve preto zaují- mavý. Každá zmena ho poteší, lebo aj najväčšie prekážky zdoláva ľahko, bez nich by bol život jednotvárný a príliš ho ani nezaujíma, kam ho zmeny zanesú. Kráča stále dopredu. Ak sa zastaví, tak len preto, aby sa zhlboka nadýchol pred novými zápasmi a ani na um mu nepríde, že tam, hoci ešte veľmi ďaleko pred ním, je hranica. Nik a nič mu nenaznačuje, že sa každým dňom, každým krokom približuje k rieke Styx. Nik mu neprikazuje: ‚Zastaň! Porozmýšľaj!‘ A prečo by aj? Bolesť je len chvíľočkou, vďaka ktorej si uve- domuje, že existuje aj bolesť. Únavu vníma ako zmenu stavu, ako zistenie, že aj jeho telo, jeho sily majú hranice. Keď od vyčerpania odpadne, najskôr sa zhrozí, ale ako sa mu sily vracajú, prichádza úľava spojená s výborným pocitom, lebo spálil všetko prebytočné, čo neraz narúšalo harmóniu jeho psychiky, ale aj preto, lebo pochopil, že bol blízko konca, blízko toho nepo- znaného, tajomného, a najmä to človeka vždy najviac lákalo a bude lákať. Veď či práve túžba odhaliť to, čo je za oponou dennej skutočnosti, neurobila z obyčajného živočícha mysliaceho tvora, človeka?

Pribúdanie rokov sa učí hospodáriť s časom, lebo ten, ako naprotiveň, práve s ubúdanie síl zrýchľuje svoje tempo. Naučí sa rozoznávať, kedy môže aj kedy musí. Keď dospeje do tejto etapy svojej cesty už vie, že nie je naj- múdrejší, že sa musí učiť, a to dokonca aj sám od seba. Samozrejme, úroveň poznania závisí od toho, ako sa vzdialil od primitíva, ktorý napriek všetkému v každom z nás prežíva, lebo cesta k poznaniu sveta, ktorá sa začína, ale aj končí poznaním seba samého, je plná neprehľadných uličiek Labyrintu, čo oveľa ľahšie zdolá človek s vrodenuou inteligenciou, lebo vzdelanie mu po- skytuje len mapu ku kompasu, s ktorým sa narodil.

Skoro dennodenne sa púšťal po tejto ceste, až kým sa nevrátil na začiatok úseku, na ktorom sa začal život toho druhého, vlastne, kedy ten druhý zani- kol, aby ten prvý mohol žiť. V ten deň si tretí raz vo svojom krátkom živote obliekol nové šaty, nasadil novú masku, aby mohol prísť pred obecnosť bez obáv. Keď mu zobliekal šaty, ešte nebol celkom studený, ale nerozmýšľal nad tým. Smrť a život sa v jeho existencii prelínali tak samozrejme, že si ani neuvedomoval rozdiel medzi nimi. Keď sa rozhodol z légií utiecť, tak to ne- bola túžba, aby sa zachránil pred smrťou, veď nádej na prežitie mal v légiách oveľa väčšiu ako na úteku cez púšť, ktorá nemá konca. Jeho útek nebol vý- sledkom analytického úsudku, ale len zvyškom vzdoru. Dôkazom, že ešte aspoň kúsok toho chlapca, ktorého otec poslal samého do neznámeho sveta, žije. Obliekol neznámeho do uniformy príslušníka osobitných jednotiek fran- cúzskych cudzineckých légií v Alžírsku, keď mu predtým dokonca vytetoval na plece aj svoje identifikačné číslo. Bola to len taká rana istoty. Čo keby?

„Čo keby ho našli moji prenasledovatelia skôr, ako sa rozpadne na atómy a niekto z nich by bol príliš horlivý? Veď nemám ani tušenia, či sú mi už nie celkom za päťami?“ rozmýšľal. Nepamätal si, ako sa mu to podarilo, ale dúfal, že o niekoľko hodín páliace slnko a bičujúce čiastočky prachu odstrá- nia nedostatky jeho snaženia, a prenasledovatelia nájdu mŕtvolu v rozklade a ak sa poponáhľajú hrobári púšte, tak nájdu len obhryzené kosti alebo do- konca ani tie. O tom, že chlap, ktorého vyzliekol, je mŕtvy, nepochyboval a nakoniec, keby v ňom aj pulzovala iskerka života, mohol mu pomôcť? Nie! Na jeho záchranu by bola ihneď potrebná najväčšia starostlivosť leká- rov, so všetkým čím disponuje moderná lekárska veda a on nemal ani len kvapku vody. Keď mu odovzdal svoje šaty, meno, známku aj zbrane, prehodil si ho na chrbát a vrátil sa s ním k neveľkému bralu, pri ktorom naposledy oddychoval. Nebolo to nič príjemné, ale vari sa už človek, ktorý sa vyše dva týždne plahočí púšťou v boji o holý život, obzerá na to, či je niečo príjemné alebo nie? Toto bol jediný spôsob, ktorý mu mohol otvoriť dvere do normál- neho života. Musel zomrieť, aby mohol žiť!

Na tému túžby po živote a ceny, ktorú je človek ochotný zaň zaplatiť, sa už povedalo a popisalo veľmi veľa, ale je to jedna z tém, ktorá sa nikdy ne- vyčerpá a to nielen preto, lebo každý človek je iný, každý má vlastný poci- tový svet, ale najmä preto, lebo nikdy neumierali a nebojovali o život dvaja ľudia rovnakým spôsobom, a to ani vtedy, keď umierali v tej istej izbe, na

tej istej posteli, lebo túžba po živote, snaha zachovať si ho, je u každého iná.

Keď neznámeho oprel o skalný výbežok tak, aby pôsobil dojmom človeka, ktorý si chce oddýchnuť, ktorý sa len na chvíľku posadil, aby načerpal nových síl na ďalšiu cestu, začal prezeráť vrecká na obleku, ktorý si privlastnil. Najskôr našiel peňaženku. Bolo v nej vyše päťtisíc nových frankov, preukaz študenta na parížskej Sorbone, fotografia dvoch starších ľudí a pekného dievčaťa, ktorému by bol za iných okolností určite venoval oveľa väčšiu pozornosť. Z preukazu sa dozvedel, že mládenec sa volá Marcel Protivňák a je študentom tretieho ročníka astronautiky. V taštičke, ktorú Marcel držal v zovretej pästi tak, akoby ju nikdy nechcel pustiť, bol pas, cigarety, zlatý zapaľovač s vygravírovanými iniciálami a mnoho ďalších zbytočností. Pri prezeraní pasu s prekvapením zistil, že ten mladý muž, ktorý sedí kúsok od neho na neidentifikovanom mieste Sahary, je jeho krajan, rodák... Vlastne ani nevedel, kam ho zaradiť. Doma, na Slovensku, by bol Bratislavčanom. Tu na Sahare bol bielym Európanom. Prekvapilo ho to. V priebehu rokov, počas ktorých musel žiť mimo svojej vlasti, si neraz predstavoval stretnutie s rodákom. Srdce mu zakaždým zaplavovala radosť a neha. Teraz necítil nič. Mrzelo ho to, ale nemohol klamať sám seba. Mŕtveho vnímal len ako súpera, ktorý bol slabší, a preto prehral.

„A možno ani nebol slabší, len nebol prispôsobený na život v púšti. Nepripravoval sa vyše štyri roky na to, že raz sa, navzdory všetkému, pustí krížom cez najhroznejšiu púšť sveta,“ prebleslo mu myslou, keď sa mu oči zastavili na lakovkách, ktoré mŕtvemu zobul.

„Ako vieš, že nezablúdiš v púštnej búrke, ktorá ani tebe nedala veľa šancí? Ale ako sa sem dostal človek oblečený a obutý na prechádzku po Champs-Élysées?“ pýtal sa a akosi automaticky sa prehrabával v pase aj v mysli. Takto sa dostal až na poslednú stranu pasu, zavrel ho a znova otvoril. Nevedel prečo, ale niečo ho znepokojovalo. Znova a znova sa pozeral na fotografiu mŕtveho.

„Tento chlapík by mohol byť pokojne aj mojím jednovaječným dvojčaťom,“ zaškeril sa v duchu, keď ho už od rozmýšľania rozbolela hlava. Z pasu hľadela na neho jeho vlastná tvár. Síce mäkšia, menej hranatá, bez jaziev a tvrdých črt, ktoré človekovi daruje dlhý pobyt v drsnom prostredí, ale oči, nos, pery, modelácia tváre a vlasy boli jeho. Až teraz si uvedomil, že si Marcelove šaty obliekol bez rozmýšľania a sadli mu, akoby boli na neho šité. Najskôr si myslel, že si privlastní len mládencov oblek, ale keď sa nad celým problémom poriadnejšie zamyslel, rozhodol sa, že ďalším životom bude kráčať ako Marcel Protivňák.

„No a čo? Domov sa aj tak vrátiť nemôžem a kto môže vedieť, koľko Marcelov Protivňákovcov sa túla po svete?“ povedal si a vykročil po svojich stopách hľadať príčinu smrti človeka, ktorého zanechal v púšti opretého o skalné bralo. Na miesto, kde pôvodne Marcela Protivňáka našiel, prišiel za necelú hodinu, lebo krátky oddych, počas ktorého prešacoval Marcelove veci a zároveň premieňal Ondreja Puteru na Marcela Protivňáka a naopak, mu veľmi pomohol. Vietor ešte nestačil zakryť stopy, ktoré zanechal. Znova si ujasnil polohu Marcela vo chvíli, keď na neho narazil a zmenil sa na stopovaciu psa. Vedel, že len ak sa mu podarí nájsť Marcelove stopy do chvíle, kým nepadol, má nádej nájsť aj pokračovanie jeho apokalypsy a aspoň časť z osobnosti Protivňáka, lebo to bol najdôležitejší bod umožňujúci jeho premenu.

„Najmä na prvých pár mesiacov až rokov môjho nového života to bude mimoriadne dôležité. Veď sa, hoci len náhodou, môžem dostať do spoločnosti, ktorá Marcela dôkladne poznala. Vydávať sa za neho a nevedieť o ňom ani mákké ň? To by teda bol poriadny risk! Musím urobiť všetko, aby som našiel aspoň nejakú maličkosť!, ktorá mi ho priblíži!“ vravel si nespokojný, lebo telo mu oznamovalo, že mu už dlho slúžiť nevydrží.

Najskôr našiel vreckovku, ktorá Marcelovi asi spadla, keď si utieral pot. Potom hrebeň, puzdro s kľúčmi. Takto získal určitý smerník a zároveň istotu, že sa mu aspoň čiastočne podarí rozlúštiť záhadu tragédie rodáka nájdeného v púšti. Sprvoti kráčal rezko a plne sa sústreďoval na úlohu, ktorú si dal. No postupne mu sily ubúdali a po nejakom čase už ani nevedel, kde je a prečo sa tam nachádza. Keď sa mu na chvíľu vrátila pamäť, obzrel sa a ďaleko za sebou uvidel mužov na ľavách.

„A už ma majú,“ zahundral trpkou, ale v podstate mu bolo úplne jedno, či ho prenasledovatelia chytia alebo nie. Jedna časť jeho bytia mu radila, aby sa posadil a počkal na jazdcov, ale druhá, tá nepoddajnejšia, hovorila: „A just nie! Nepoddám sa! Možno ma ani nezbadali...“ vravel si a kráčal ďalej alebo si aspoň myslel, že tak robí. Znova sa obzrel, ale po jazdcoch nebolo ani chýru, ani slychu. Kúsok, len nejakých pár metrov pred sebou, zbadal hyenu. Oblizovala si papuľu tak, že až bytostne cítil, ako sa nádejá na chvíľu, v ktorej padne... Nahneval sa.

„Ideš ho preč, ty potvora smradľavá!“ zahrozil jej, ale tá len vycerila svoje odporne zubále. Premkol ho strach. Skončiť ešte napoly živý v papuli tohto odporného tvora bolo posledné, na čo mal v živote chuť. Zlostne hodil rukou

a narazil na puzdro, v ktorom nosil na opasku americký kolt. Zastal, vytiahol ho, zamieril a vystrelil. Hyena zmizla, akoby sa rozplynula. Nechápal to, lebo zvuk výstrelu nepočul, ale dlho sa tým netrápil.

„Škoda, možno by som sa bol prinútil napiť jej krvi,“ pomyslel si, keď pocítil v žalúdku od hladu neznesiteľnú bolesť. Kedykoľvek predtým, keď zbadal tohto hrobára púšte, mal čo robiť, aby zahnal nutkanie na vracanie. Teraz s prekvapením zistil, že by dokonca aj mäso z toho odporného zvieraťa celkom rád ochutnal.

„No a čo? Keď ide o život, tak človek dokáže zjesť aj potkana, a ten je oveľa odpornejší...“ hundral si popod nos, kladúc nohy jednu pred druhú.

Ani si neuvedomoval, že sa rozpráva nahlas sám so sebou. Za tie najmenej dva týždne sa rozprával nahlas skoro každý deň, ale vždy si to uvedomoval a robil to cieľavedome, lebo tak sa mu samota oveľa ľahšie znášala...

„Ondřík, neskočil by si k mäsiarovi a do pekárne? Nechce sa mi variť večeru a vieš, že ocko má veľmi rád párky s čerstvým chlebom...!“ Strhol sa. Mamin hlas počul tak zreteľne, akoby stála kúsok od neho. S prekvapením zdvihol hlavu a čo vidí? Mama stojí na verande ich domu v Mestečku. Do očí mu vstúpili slzy.

„Mamička!“ skričal a s roztvoreným náručím sa rozbehol k nej.

„Dávaj si pozor, ty blázonko! Len pred dvoma týždňami ti sňali z nohy sadru...“

„Sadru? A prečo som mal sadru?“

„Lebo si sa pri baskete zranil, ty blázonko. Vari sa už na to ani nepamätáš?“ odpovedala matka a Andrej vycítil v jej hlase prekvapenie.

„A kde som sa zranil?“ nechápal.

„Andrej! Prestaň zo mňa robiť hlupaňa a choď na ten nákup!“ povedala matka prísne a stratila sa v dome. No zároveň s ňou sa stratil aj dom a Andrej sa našiel v obrovskom neznámom meste. Okolo neho sa valili nekonečné davy ľudí a on len stál, stál... Rád by sa tých ľudí opýtal na cestu, ktorou sa dostane k svojmu cieľu, ale nevedel kam, ani aký cieľ má. A ľudia sa len hrnuli, surovo do neho narážali, prehadzovali ho z jednej strany pešníka na druhú ako handrovú bábiku a on bol taký bezmocný. Dokonca ani hovoriť nedokázal. Už niekoľkokrát sa pokúsil tých ľudí osloviť, ale podarilo sa mu povedať len pár nezmyselných hlások. Ľudia ho surovo odstrčili a on nebol schopný odporovať.

II.

Primár chirurgie nemocnice v Mestečku, MUDr. Juraj Putera, sa aj s manželkou práve zberali do postele, keď ich vyrušilo nástojčivé cenganie vchodového zvonca.

„Koho to zase čerti nesú tak neskoro?“ zanádal, lebo po celodennej drine v nemocnici nemal ani najmenšiu chuť prijímať návštevy a neohlásené prijímal vždy veľmi nerád.

„Možno sa niečo vyskytlo v nemocnici,“ upokojovala ho manželka Judita. „Pozriem sa a ak to bude niektorý z tvojich kolegov, ktorý si obul túlavé topánky, tak mu poviem, že si v nemocnici. Súhlasíš?“ opýtala sa, ale bez toho, aby počkala čo odpovie, zamierila do predsieni, z ktorej sa nepretržite ozývalo cenganie.

„Kto je tam?“ opýtala sa nie práve najpríjemnejším tónom dverí.

„Ja,“ odpovedal z druhej strany chrapľavý mužský hlas.

„A kto je to ja? Potrebujete niečo?“ vyzvedala ešte príkrejšie.

„Súdružka, keď poviem ja, tak som to ja, Lemeš. Azda ma nepoznávaš?“ brblal hlas na druhej strane dverí tónom, ktorý nepripúšťal odmietnutie.

„Vedúci tajomník okresu,“ zašepkala. „A poriadne nadratý,“ doložila s obavami v hlase smerom k manželovi.

„Tak čo? Otvoríš už konečne alebo tu mám čakať ako dáky žobrák?“ opýtal sa tajomník podráždene. Judita rýchlo odomkla a nasadila sladký úsmev.

„Prepáčte, súdruh vedúci tajomník, ale nečakali sme vás. No vitajte! A nech sa páči ďalej! Juraj sa veľmi poteší. Jurko, ani si nevieš predstaviť, akú vzácnu návštevu sme dostali,“ zapriadla lekárova manželka čo najsladšie.

Do dverí sa vteperil nevysoký, asi štyridsaťročný chlap. Okrúhla hlava na mocnom krku, s veľkými očami a mäsitými perami, pripomínala žabiaka. Krk mal taký krátky, že to vyvolávalo dojem, akoby hlava vyrastala priamo z trupu. Široké plecia, mohutný hrudný kôš a dlhé mocné ruky svedčili o tom, že tento chlap od útleho detstva ťažko pracoval. Z jeho tváre sa dalo vyčítať, že už pije dlhšie, ale oči mal, na prekvapenie, jasné a veselé, čo dokazovalo, že zlú náladu len predstiera. Za tajomníkom kráčal vysoký, šľa-

chovitý mládenec, s tvrdými sklenými očami v hranatej tvári. Čierne, ako drôt tvrdé vlasy, len dopĺňali nepriaznivý dojem, ktorý z neho priam vyžaroval.

„Toto je môj anjel strážny!“ ukázal tajomník na mládenca a zaknísal sa tak, že keby ho šofér nezachytil, bol by spadol. „A vlastne načo ty ideš za mnou? Ja som tu medzi priateľmi, a preto nijakú ochranku nepotrebujem! Je to tak, súdruh doktor?“ opýtal sa primára, ktorý už stačil zísť z poschodia. „Ja medzi priateľmi nijakú ochranku nepotrebujem!“ prisvedčil si. „Choď chrápať domov!“ rozkázal prísne a postavil sa tak pevne, akoby chcel šoférovi dokazovať pravdivosť svojho tvrdenia.

„Ale súdruh vedúci tajomník...“ ohradzoval sa šofér, ktorý chcel využiť príležitosť, aby sa dostal do lekárovho bytu.

„Nijaké ale! Počul si? Keď ti poviem, že pôjdeš domov, tak pôjdeš domov a keď ťa pošlem do riti, tak pôjdeš do riti! Rozumieš?

„Áno, súdruh vedúci tajomník,“ prisvedčil mládenec pokorne, ale z miesťa sa nepohol. V očiach tajomníka zahorela zlosť. Lekár s manželkou sa pobavene pozreli na seba. „A kto ťa odvezie domov?“ pokúšal sa šofér zachrániť svoju nenahraditeľnosť.

„Ak sa rozhodnem, že idem domov, tak ti zavolám a pribehneš eins-zwei, rozumieš? A teraz sa pakuj...!“ zrúkol tajomník a ukázal na dvere. Šofér chcel ešte niečo namietat', ale keď sa pozrel do tajomníkových očí, vykročil neochotne k dverám a zavrel ich tak, že skoro vyleteli z pántov. „Taká voš ešte-bácka. Myslí si, že keď mu nariadili, aby ma ochraňoval, tak má právo mi aj rozkazovať... A čo to, súdruh doktor? Vari v tomto dome nemajú hosťa ani čím ponúknuť?“ zahulákal s veselým ohníkom v očiach. „Veru, moja milá, pri mne by si ty mala tvrdsí život. Ja nie som hocijaký posratý intelektuál, pre ktorého žena nie je plnohodnotný tvor, ale kvetinka na ovoniavanie! Pre mňa, súdružka, je žena taký istý človek ako chlap, ale práve preto musí aj svoje povinnosti plniť tak, ako chlap! A čo je povinnosťou ženy, ako vedúcej tohto domu, keď dostane takú vzácnu návštevu, ako som ja? Správne, správne súdružka! Správne si to pochopila! Tvojou povinnosťou je dobre sa postarať o hosťa!“

Tajomník dokončil svoj prejav o úlohe rovnoprávnej ženy v spoločnosti budúcej socializmus a pohodlne sa rozvalil vo foteli.

„Verte či nie, ale ja si nepotrpím na nejaké fajnovosti! Mne stačí obyčajný

gruzínsky koňak. K vám však budem úprimný, lebo ste moji priatelia. Najradšej zo všetkého mám stoličnú. Súdružka, keby si prišla do môjho bytu, tak by si videla, ako sa má správať rovnocenná a rovnoprávna žena!“

Lekárovej manželke, po týchto slovách, preskočil popod nos jemný smiešok. V meste bolo všeobecne známe, že doma je tajomník najväčším pánom, ale až po mačke a psovi. Ba povrávalo sa, že tajomník len preto tak často navštevuje svojich priateľov a známych, lebo z domácej stravy by nevyžil.

„Určite sa čuduješ, súdruh doktor, prečo som tak nenazdajky prišiel?“ obrátil sa na lekára, keď žena odišla. „Pozri! Ja ti to vysvetlím veľmi jednoducho. Ja sa nehanbím priznať, že si mi zachránil život, ale aj ty musíš uznať, že som ti dlžný neostal! Vari neviem, že si bol oficiálne, skoro dva roky, vedený v našej nemocnici ako sanitár, ale pri operáciách si bol primárom? My vieme všetko, súdruh doktor, ale nám to bolo jedno. Nám si nezavadzal. Plat si bral ako sanitár a pri udeľovaní odmien ti riaditeľ určite nedal viac ako ktorémukoľvek inému sanitárovi. Tak prečo by nám to malo vadiť? Trest, ktorý sme ti dali, nespočíval v tom, aby si nemohol pracovať! My ľudom robiť nezakazujeme. Práve naopak. Dávame im možnosť, aby prácou zmazali svoje viny... Viem, viem, že aj za sanitára si sa dostal len vďaka tomu, lebo si zachránil život vedúcemu oddelenia ÚV KSSZ súdruhov Jeremenkovi. Ja som dokonca presvedčený aj o tom, že si o synovej hlúposti nič nevedel. Vari nemám deti? Tie sa nám veru nezvyknú spovedať. Ale vypi! Nešpor! Veď je to tvoj koňak, či nie?“ Tajomník vzal do ruky svoj pohárik, vypil a držiak ho v prstoch nechápavo krútil hlavou. „No toto? Vy, inteligenti, ste naozaj čudná cháska. Pálenku pijete z náprstkov a ani zahryznúť neponúknete. Počuj, súdruh doktor! Vari naozaj nemáš poriadnejšie poháre? Veď ja nie som priberčivý, uspokojím sa aj s Ruskou Zuzanou, ako zvyknete nazývať horčičáky. Vy si myslíte, že nás tým degradujete, však? Omyl, súdruh doktor! Keď si inteligentík, ako si aj ty, hodí také dve Zuzany, hneď vysype zo seba aj to čo spáchal ešte v minulom tisícročí, ale našinec si len ústa spa-kruky utrie. Tak čo? Máš alebo nemáš poriadnejšie poháre?“ Otázka ostala visieť nad stolom ako rozkaz. Lekár sa najskôr zarazil, očervenel, ale rozhy-bať sa nedokázal.

„Prepáčte, súdruh vedúci tajomník, myslel som,“ zajakal sa, „že by som vás tým...“

„Tak nemysli a daj poriadnejšie poháre!“ nenechal ho tajomník dohovoriť.

„Vieš, z akých sme pili v škole, v Moskve, s Ostapom Ivanovičom, ktorý je teraz tajomníkom Ukrajiny? Máš pravdu, z trojdecákov, ale piť bez zahryznutia? To by sa ti Rus pekne poďakoval. Veď to sa hádam v hrobe obracajú nielen súdruh Stalin s Leninom, ale aj Marx s Engelsom, a to neboli dobré ruské duše, ale Nemčúri. Veď či to kto kedy videl? Človeče biedny, to je aj u nás prejav neúcty k hosťovi...“

Práve, keď tajomník končil svoju úvahu o základných pravidlách správneho pitia, vošla lekárova manželka s táčnou naloženou vkusne naukladanými plátkami salámy, šunky, syra a štvrtkami natvrdo uvarených vaječ. Tie boli položené na veľkých škvarkách domácej slaniny. V celom okrese bolo totiž známe, že vedúci tajomník musí mať k pijatike slaninu, a preto lekári raz nenápadnejšie, inokedy nápadnejšie upozorňovali svojich pacientov z okolitých dedín, že aj slanina je vítaným artiklom vďaka za lekársku starostlivosť, lebo najjednoduchším kritériom odbornej kvalifikácie lekára bola mienka vedúceho tajomníka okresného výboru Strany. Z tohto kvalifikačného katalógu bol chirurg MUDr. Juraj Putera vyňatý.

Primár chirurgie okresnej nemocnice v Mestečku bol potomkom siedmich generácií slávneho rodu bratislavských chirurgov, v ktorom sa tradovalo, že liečili Jozefa II, Mozarta, cisárovnú Sisi, ale aj cisára Napoleona Bonaparta III. a treba hneď doložiť, že to nepovažovali za česť pre seba, ale naopak, predpokladali, že to považujú za česť ich pacienti. Najmladší adept chirurgie puterovskej rodiny už ako študent dokazoval, že svojim predkom hanbu robiť nebude. Hneď po nástupe do praxe potvrdzoval svoj neobyčajný talent a každým rokom získaval čoraz väčšie uznanie. V necelých tridsiatich piatich rokoch sa stal docentom na Lekárskej fakulte v Bratislave a bol by pokojne čakal na profesúru, keby...

Dňa 18. apríla 1948 sa Juraj Putera mladší, starší syn docenta chirurgie na Lekárskej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave so svojím kamarátom Jarom Rančíkom rozhodli, že pri výročí justičnej vraždy prezidenta Slovenskej republiky Msgr. ThDr. Jozefa Tisa upozornia svet na tento zločin tým, že podmiňujú sklad nitroglycerínu bratislavskej dynamitky. Chlapci videli jediné – obrovský výbuch, veľký hrmot a ani im nenapadlo, že ten výbuch zaradí Bratislavu medzi mestá ako Hirošima a Nagasaki. Našťastie, chlapci nevedeli nič o zaobchádzaní s výbušninami a tak nastal iný výbuch.

Polícia chlapcov zatkla. A hoci už prekročili vek osemnásť rokov, čiže

podľa platných zákonov rodičia už za nich právne zodpovední neboli a vyšetrovania nepotvrdili, že o plánoch svojich synov niečo vedeli, polícia zatkla aj rodičov. Mládenci boli odsúdení na trest smrti obesením. Otcovia mláďencov dostali po desať a matky po päť rokov väzenia. Matky, ktoré mali malé deti, pre nedostatok dôkazov po poldruha roku prepustili, ale otcovia zostali vo väzbe.

Doktora Puteru prepustili v septembri roku 1950 z vďaky za záchranu života už spomínaného vedúceho oddelenia ÚV KSSZ Jeremenka, s podmienkou, že opustí Bratislavu a nebude vykonávať lekársku prax. Podľa JPP vysídlenie rodiny z Bratislavy bolo vyvolané najmä záujmom vysokého stranického funkcionára o puterovskú vilu na Palisádach. Puterovci sa presťahovali do Mestečka, rodiska Judity, manželky MUDr. Juraja Puteru, v ktorom žila jej matka, vdova po zaslúžilom stranickom funkcionárovi, sama v rodinnom dome. MUDr. Putera získal už spomínané zamestnanie v tamjšej nemocnici ako sanitár. V tom čase mal vedúci tajomník OV KSS a kandidát predsedníctva ÚV KSS Mikuláš Lemeš problémy s chronickým zápalom žľaz a lekári navrhovali operáciu. Lemeš sa však operácie bál, lebo pri takejto operácii zomrel jeho otec. No žľaz ho trápil stále viac a viac. Preto sa na jednom zasadnutí ÚV KSS obrátil na známeho chirurga, profesora Čákyho s prosbou, aby ho operoval.

„Ale Miky, veď nebuď smiešny! V Mestečku máš chirurga, doktora Puteru, ktorý operoval súdruha Jeremenka. Nik neveril, že je ho možné zachrániť. Jeho osobný lekár nám otvorene povedal, že v celom Sojuze niet chirurga, ktorý by sa na tú operáciu dobrovoľne podobral. Puteru vytiahli z basy len preto, aby mali na koho zvaliť vinu za Jeremenkovu smrť. Budem úprimný. Keď som sa dozvedel, že sa mám na tej operácii len zúčastniť, urobil som sa chorým,“ vysvetľoval profesor nechotu operovať svojho priateľa.

„Putera? Chirurg v našej nemocnici? Prepáč, ale hovoríš nezmysly. Poznáam všetkých lekárov, čo za niečo stoja, ale s takým menom som sa doteraz nestretol,“ namietal tajomník.

„Nuž, to je možné, že si sa s jeho menom nestretol, lebo má zakázané vykonávať lekársku prax, a naše stranické vedenie, kým nebol výsledok operácie súdruha Jeremenka známy, nemalo záujem vec rozmazávať a potom, samozrejme, s Puterovým škrabancom, ani tak! Ale..., priznám sa ti, že som sám poprosil Sliačana, aby mu dal nejakú robotu, pri ktorej si nepoškodí

prsty... No nebudem klamať. Potom som sa už o Puteru nezaujímal. Naozaj nie som nijaký hrdina. Sliačan ho však určite využíva a jeho úspechy pripisuje na svoje triko.

„Vieš, že by som ti dlžníkom nezostal,“ snažil sa Lemeš obmäkčiť profesora.

„Prepáč, Miky! Dúfam aspoň, že to nemyslíš ako urážku! Ja ťa naozaj zoperujem veľmi rád. Správnejšie, rád budem šéfom tímu, ktorý ťa bude operovať, ale len ak zariadiš, aby mi Sliačan požičal doktora Puteru! Miky, ver mi, že keby som musel byť operovaný v prípade, že by úspech na deväťdesiat percent závisel len od schopností chirurga a mohol by som si vybrať z chirurgov celého sveta, tak nerozmýšľam ani sekundu. Teraz mi však prepáč! O minútu sa začína zasadanie našej komisie a poznáš tajomníka. No to, čo som ti povedal, platí!“

Lemeš profesorovi veril nielen preto, lebo medzi nimi panovalo vzájomné pochopenie a sympatie, ale aj preto, lebo Lemešovým švagrom bol predseda revíznej komisie ÚV KSČ. Všeobecným tajomstvom však bolo, že faktickým šéfom tohto orgánu je Lemešova staršia sestra, ktorej by sa v intrigovaní nebol vyrovnal ani Fouché. Tajomník si zároveň uvedomil výhody, ktoré by získal, keby sa nechal operovať vo svojom meste. Už dopredu sa tešil, ako to bude otrepávať o hlavu každému, čo sa ju pokúsi vystrčiť. A nezaháľal. Ihneď po príchode do Mestečka vykrútil číslo riaditeľa nemocnice.

„Tak čo, súdruh riaditeľ, kedy ma budeš operovať?“ spustil na neho zhurta.

„Ak rozkážeš, súdruh vedúci tajomník, tak aj dnes. Dobré vieš, že tvoje slovo je pre nás rozkazom. Nemocnica je stále v pohotovosti,“ zapoklonkoval riaditeľ MUDr. Emil Sliačan.

„Dúfam, že ma budeš operovať ty osobne!“ zatiahol Lemeš čo najsladšie. „Človek je spokojnejší, keď vie, že jeho život je v tých najlepších rukách,“ pokračoval v načatom tóne, ale Sliačan ho už poznal príliš dobre, aby nevedel, že je to najhorší tón, ktorý tajomník používa najmä vtedy, keď má korisť na muške. Konečne, ani sa tajomníkovi veľmi nečudoval. Posledné dva žľčníky, ktoré operoval, umreli a nikoho nezaujímal, že v jednom prípade sa len pri operácii zistila rakovina pečene a v druhom prišiel pacient až vtedy, keď bol žľčník prasknutý.

„Ech, ty hovädo jedno vypasené, keby som ťa mohol zoperovať tak, aby si už nikdy hubu neotvoril,“ zanaďával Sliačan v duchu, lebo bol presved-

čený, že na tých úmrtiach nenesie nijakú vinu, ale aj o tom, že ho Lemeš surovo provokuje.

„Pre teba, súdruh vedúci tajomník, mám vždy len to najlepšie. O tom ťa určite presvedča aj Samka,“ doložil, aby tajomníkovi pripomenul, že jeho románik s hlavnou sestrou na internom nezostal utajený.

„To má byť narážka, súdruh riaditeľ?“ nenechal ho Lemeš dohovoriť.

„Narážka, súdruh vedúci tajomník? A na čo?“ zatiahol riaditeľ nechápavo.

„Nerob ma sprostým, dobre? ...na môj vzťah k Samke!“

„K Samke? Ale prosím ťa! Ako by som si mohol niečo také dovoliť?“ zapätkoval Sliachan. Nedokázal však v hlase potlačiť nádych podtónu víťazstva, ktorý vycvičené Lemešovo ucho zachytilo a tým bolo o riaditeľovej budúcnosti rozhodnuté. No ani všemocný vedúci tajomník okresu nevedel všetko.

„Vieš dobre, súdruh vedúci tajomník, že som tvoj najvernejší a okrem toho sme aj kamaráti, či nie?“ doložil tónom, ktorý tajomníkovi naznačil, že existuje medzi nehom a zemou niečo, čo podporuje Sliachanovu sebaistotu. Preto si v mysli poznačil otázku, ktorú mu bude musieť v najbližšej budúcnosti jeho sestra zodpovedať.

„Azda si sa len nevypašil?“ zasmial sa Lemeš. „Trocha som ťa podpichoval... Ale teraz už vážne! Na zasadnutí ÚV niekto spomínal, že na Slovensku žije chirurg, ktorý vraj súdruha Jeremenka zubatej priamo spod kopy uchmatol?“

„A čo si myslíš, súdruh tajomník, že ťa chcem zveriť nejakému céčku? Chirurg, ktorý operoval súdruha Jeremenka a ako si správne povedal, uchmatol ho smrtke spod kopy, čaká v mojej nemocnici, už vyše roka, na teba!“

„Ale, prosím ťa! Hojdaj niekoho druhého! Dobre? Taký kanón by ťa okašľal aj s tvojou nemocnicou,“ pokračoval Lemeš v podpichovaní.

„Nuž, netvrdím, že je to len moja zásluha, ale určite aj.! Vieš, že sme boli švagrovia so súdruhom profesorom Čákym. No a keď som sa dozvedel, že v Bratislave je výnimočný chirurg, ktorý, ako politický, nesmie vykonávať prax, tak si hovorím: Emil, politika je jedna vec a zdravie súdruha vedúceho tajomníka druhá! V Bratislave ho neustrážia, lebo tam je chirurgov ako sračiek, ale tu? Tu si nik nemôže ani prdnúť, aby sme o tom nevedeli a tak som povedal: Daj mi ho, súdruh profesor, a ja sa postarám, aby sekal dobrotu a slúžil veci nášho pracujúceho ľudu tak, ako sa patrí.“

III.

Emil Sliačan nemal ani sedemnášť rokov, keď vypuklo Slovenské národné povstanie. Ako mnoho chlapcov v jeho veku, aj on sa prihlásil medzi partizánov. Na boj so zbraňou v ruke bol primladý a veliteľovi sa zdal aj prislabý, preto si ho vzal Čáky za lapiducha do martinskej nemocnice. V priebehu niekoľkých dní lekár zistil, že Sliačan je mimoriadne šikovný chlapec so vzťahom k medicíne. Keďže pomocného personálu bolo málo a pacientov veľa, každú voľnú chvíľu venoval uvádzaniu chlapca do tajomstiev anatómie, ale aj ostatných disciplín lekárskej vedy. Sliačan hltal každé jeho slovo a vďaka tomu mohol, po troch týždňoch, chirurgovi asistovať pri operáciách vtedy, keď nikoho iného nemal po ruke a bez operácie nemal pacient nádej na prežitie. V zmätkoch, pri ústupe povstalcov do hôr, sa Emil Sliačan jedného dňa stratil. Lekár si myslel, že zahynul, ale v duchu dúfal, že sa vrátil domov, a to ho upokojovalo. Po vojne však stretol niekoľkých povstalcov s amputovanými nohami, ba aj s operovaným slepým črevom, ktorí tvrdili, že operáciu vykonal doktor Sliačan. Samozrejme, že profesora hnevala chlapcova bezuzdná odvaha, ale po triezvej úvahe musel uznať, že si Sliačan počínal nad očakávanie dobre.

„Viacerým určite zachránil život..! Ale koľkých ň pripravil?“ pýtal sa s obavou, či Emil, vďaka povojnovým zmätkom, nepokračuje vo svojej lekárskej praxi. Snažil sa ho nájsť, snoril po ňom, ale všetko bolo márne, lebo zabudol, z ktorej časti Slovenska chlapec pochádza. Už začínal nadobúdať presvedčenie, že Emil na konci vojny zahynul, keď sa koncom leta v roku 1946 z ničoho nič v jeho kancelárii na Lekárskej fakulte objavil mladý, sebavedomý muž.

„Čo si prajete?“ opýtal sa profesor prísne. Mládenec sa tak trochu hanbivo, tak trochu s obavami, pousmial.

„Pán profesor! Vari ma nepoznáte? To som ja, Emil Sliačan.“ Čáky zdvihol hlavu a poriadnejšie sa na mládenca pozrel.

„Emil?“ opýtal sa neveriacky. „Človeče, a ktože ň môže spoznať, keď si narástol hádam aj o meter a pribral najmenej päťdesiat kíľ?“ doložil s úsmevom, keď sa ubezpečil, že návštevník neklame.

„No, o meter nie, pán profesor. Iba o trinásť centimetrov. Keď som k vám

prišiel, mal som meter šesťdesiatosem, ale už po mesiaci som mal meter sedemdesiat. Skôr som nabral na váhe, lebo oproti tým päťdesiatim trom kilám dnes vážim skoro osemdesiat,“ vykladal Emil s úsmevom, ale aj v tom úsmeve bolo cítiť sebavedomie a vnútornú silu.

„Človeče, a kde si sa túlal? Hľadal som ťa. Potreboval som sa ťa opýtať, čo si robil a tak!“

„Jáj? Myslel som si to... Stretli ste sa s mojimi pacientmi... Nuž, najskôr som pomáhal doma, ale neporozumel som si s otcom... Preto som odišiel a zamestnal sa vo firme Baraba pri oprave železníc.. Chvilu som robil aj drevorubača.. Dobre som zarábal.. Mám uspokojené nejaké peniaze... Preto som vás prišiel poprosiť..! Viete, neviem ako ďalej...“ mládenec pozrel na profesora s otázkou, ktorá si žiadala jednoznačnú odpoveď

„Nuž, kamarát, s peniazmi ja narábať neviem... A máš aspoň nejakú predstavu, nejaký sen, čo by si chcel robiť?“ opýtal sa Čáky a prísne pozrel na mládenca. Sliachan tam stál, v rukách žmolil čiapku a pozeral sa na profesora spýtavými očami, tak isto, ako vtedy koncom augusta 1944.

„Je to ešte stále dieťa,“ pomyslel si profesor a bol rád, že prehnané sebavedomie je u chlapca len plášťik na zakrytie dedinskej hanblivosti. „A vojna ho ani veľmi nepoznačila. Vlastne poznačila, ale v dobrom. Uvedomil si, že je schopný ísť vlastnou cestou a dokáže naplniť svoje túžby...“ rozmýšľal.

„A čo by si chcel robiť?“ zopakoval svoju otázku.

„Nuž..., rozmýšľal som... No, viete, keď som vám vtedy, v Martine, pomáhal a aj potom pri ústupe... A neskôršie, keď som už bol odkázaný, vlastne, keď boli ľudia odkázaní len na mňa... Predstavte si, že som dostal niekoľko ďakovných listov a stretol som aj chlapcov... Viete, mal som aj obavy, ale bol som naozaj prekvapený, keď mi ďakovali. Preto som sa pohádal s otcom.. No, viete! Povedal som mu, že chcem študovať!“

Profesor počúval mládencovo rozprávanie a stále jednoznačnejšie sa ubezpečoval, že pod rukami tohto chlapca ľudia neumierali, že ich len zachraňoval pred istou smrťou.

„S niekoľkými, ktorých si zachránil, som sa stretol aj ja. Vraveli mi, že ich operoval doktor Sliachan,“ zaškeril sa.

„Hovoril som im, že nie som doktor, ba ani riadny sanitár,“ bránil sa Emil. „Prepáčte!“ doložil po chvíli a Čáky si uvedomil, že za ten krátky čas, ktorý chlapec strávil po jeho boku, si osvojil aj jeho spôsoby vyjadrovania a správ-

vania.. „Povedali mi, že lekár – to nie je vzdelanie, ale liečenie... Nemohol som im odvrknúť: Pozrite sa! Ja viem, že ak ten zákrok neurobím, umriete, ale nemám vzdelanie, tak sa oň nemôžem ani pokúsiť... Pán profesor..! Nasporil som si peniaze a chcem získať aj to vzdelanie!“ ukončil rozhodne.

„Emil, veď ty nemáš ani len meštianku! Na to, aby si mohol študovať na Lekárskej fakulte, potrebuješ najskôr gymnaziálnu maturitu... To znamená – osem tried gymnázia! A ty máš skoro dvadsať rokov, nechápeš?“

„My sme mali výborných učiteľov, pán profesor,“ zašepkal Emil tvrdohlavo.

„Chlapče, ale toto nie je rozprávka, v ktorej stačí mať čarovný prútik..!“ povedal Čáky podráždene s ironickým úškrnkom, ale keď sa pozrel mládenčovi do očí, zvážnel. „Vieš, Emil, voľakedy som ti sľúbil pomoc a urobím, čo je v mojich silách. Mám známosti aj medzi tými, ktorí môžu dávať výnimky... A nechcel by si robiť sanitára? Viem, viem, že máš peniaze... Jáj, chlapče, ale dnes je taká doba, že sa ich hodnota každým dňom mení, a žiaľ, smerom nadol, a to nevravím preto, aby som ťa odrádzal. Naopak, chcem ťa mať po ruke, aby som ti mohol pomáhať, chápeš?“ umlčal profesor náznak mládenčovoho protestu.

Emil sa pustil do práce naozaj s vervou mladosti a sedliackej zaťatosti. S Čákyho pomocou za rok zvládol gymnaziálne štúdiá a dostal sa aj na Lekársku fakultu. Spoločenské zmeny si žiadali čoraz viac vzdelaných ľudí a vytvárali oveľa priaznivejšie podmienky tým, ktorí sa zúčastnili protifašistického odboja. Čáky sa rozhodol, že ich Emilovi pomôže využiť, aj keď neveril, že Sliačan niekedy ukončí štúdiá na Lekárskej fakulte.

„Aspoň bude dobrým sanitárom!“ vravel si v duchu.

Čas plynul a profesor čoraz viac obdivoval mládenčovu nevyčerpatelnú silu a húževnatosť. Keď iní študenti, ktorí absolvovali normálne vzdelanie a nemali iné starosti iba zvládnuť učivo Lekárskej fakulty, padali od únavy, Emil Sliačan veselo lietal so sanitkou, robil skúšky, chodil na koncerty a do divadla, aby vyplnil medzery vo svojom vzdelaní a dokonca hrával aj futbal, za nejakú dedinu kúsok od Bratislavy, do ktorého bol zbláznený tak isto, ako do štúdia medicíny.

„Počuj, Emil! Nie si ustatý?“ opýtal sa ho Čáky, keď mu raz ráno referoval o zápase, ktorý v nedeľu odohral.

„Ustatý?“ opýtal sa Emil, viditeľne prekvapený. „A z čoho, pán profesor?“

Doma som v lete neraz od svítania do tmy kosil, a potom sme hrali futbal až dovtedy, kým sme aspoň trochu videli na loptu. Teraz sedím celý deň za volantom alebo na prednáškach a nad knihami. Keď mi od toho všetkého už treští hlava, idem na ihrisko, chvíľku si zabehám a hneď sa cítim, akoby ma poliali živou vodou. Veru, tak dobre som sa nemal ani mamke v brušku,“ zasmiel sa tak neviazane, akoby bol doma na horských lúkach. Sliačan naozaj vyzeral čoraz lepšie. Namiesto útleho, neohrabaného chlapca, ktorého si Čáky z núdze vybral za pomocníka, stál pred ním elegantný, sebavedomý, plecnatý mladý muž, ktorý bez problémov zdvihol nad seba stokilovú činku a ako sa prehnane smiali jeho kolegovia, šoféri sanitiek, pri výmene pneumatík nepotrebuje zdvihák, lebo si nápravu jednou rukou podvihne a druhou nasadí koleso. Po skončení šiesteho semestra, aby mu uľahčil štúdium, si ho vzal Čáky za pomocnú vedeckú silu, ale aj potom, ak chýbal sanitár alebo šofér, Sliačan bol k dispozícii.

„Viete, pán kolega, keď som sa rozhodoval, že Emila trochu popostrčím, nepredpokladal som, že sa z neho raz stane lekár. Naopak, vo svojej márnomyseľnosti som mu chcel dokázať, že na lekára jednoducho nemá. A ako sám vravíte, dnes je to azda najobľúbenejší, ale určite aj najzodpovednejší mladý muž na tejto fakulte. No, povedzte! Nie je to fascinujúce? Dnes musím s vami bojovať o to, aby som ho získal na svoju katedru!“ vysvetľoval Čáky kolegovi pozadie svojho rozhodnutia dať Sliačanovi po promóciách miesto riadneho asistenta na svojej katedre.

V deň promócií sa Sliačan zoznámil s Čákyho o sedemnášť rokov mladšou sestrou Sandrou. Sandra bola od Emila len o dva roky staršia, ale všetkými masťami mazaná zrelá žena. Keď uvidela Emila zastala, akoby do nej udrľ hrom.

„Toto je pán doktor Sliačan, o ktorom som ti hovoril,“ predstavil Čáky Emila. „Toto je Sandra, moja staršia sestra,“ dodal veselo, keď si všimol, že jeho malá sestračka skoro aj ústa zabudla zavrieť. „Gratulujem, Emil. A som rád, že si ma sklamal.“

„Sklamal, pán profesor?“ opýtal sa prekvapený mládenec.

„A veru sklamal, chlapče! No, podotýkam, že veľmi milo. Keď si sa vtedy zjavil u mňa v kancelárii, tak som si povedal: Chceš to chlapče na Lekárskej fakulte skúsiť? Prosím! Dám ti možnosť. Ale budem úprimný. Neveril som ani len v to, že zmaturuješ.“

„Pán profesor, ale veď ste mi pomáhali, ako sa len dalo, a to nielen radou a konzultáciami!“

„Pomáhal... Chcel som mať výborného sanitára, chápeš? Ale určite si nevieš ani predstaviť, ako ma teší, že sa z toho sanitára vykľul nadaný lekár...“

„Veľmi rada by som sa zoznámila s vašimi rodičmi!“ ozvala sa z ničoho nič Sandra.

„S mojimi rodičmi? Žiaľ, z mojej rodiny na promócie nik neprišiel... Viete, u nás je teraz veľa roboty. Na poli treba okopávať zemiaky, kosiť na poľných lúkach a úvrtiach a tak... Nemohli prísť. Som síce prvým človekom z našej dediny, ktorý získal vysokoškolské vzdelanie, ale to nijako neovplyvní tohtoročnú úrodu ani plodnosť oviec, či dojivosť kráv, chápete?“ zasmial sa vesele, ale profesor, ktorý tohto mladého muža poznal skoro tak, ako vlastné vnútro, zacítil v tom smiechu zmiešaninu sarkazmu a bolesti.

„A nepripadá vám to surové?“ opýtala sa Sandra.

„Surové? A prečo? Môj diplom naozaj nič neovplyvní. Viete, slečna, do našej dediny príde lekár len vtedy, keď si chce s pánom farárom zahrať šach alebo mariáš. Keď je niekto chorý, tak ho liečia bylinkami alebo ho odvezú k lekárovi do mesta a náš kostol bol postavený v roku 1284, aspoň na zadnej časti oltára je uvedený tento dátum. Ak lekár skoro sedemsto rokov pre našich ľudí nepatril medzi dôležité faktory našej existencie, tak prečo by mal teraz? Azda preto, že jeden z nich získal diplom na Lekárskej fakulte?“

„Určite! Keď pre nič iného, tak práve preto! Brat mi povedal, čo všetko ste dokázali. Veď je to nepredstaviteľne fascinujúce, nemyslíte?“

Profesor s prekvapením počúval svoju sestru a jej zápal sa mu nepozdával.

„Prepáč, Emil, ale musíme ísť!“ povedal a podával mladému lekárovi ruku.

„Ale pán doktor Sliachan môže ísť predsa s nami, nemyslíš? Dokonca je tvojou povinnosťou, aby si ho pozval na slávnostný obed, keď tu nemá nikoho z rodiny! Ty si zapríčinil, že sa z pohľadu jeho príbuzných a rodákov dostal pod úroveň pastiera svíň, či nie?“ zasiahla Sandra.

„Prepáčte, slečna!“

„Nijaká slečna, volajte ma Sandra, ak sa vám moje meno neprotiví!“ skočila mu rozhodne do reči. „Ha-ha-ha, ja viem, že sa vám dobre počúva, keď vás oslovujú pán doktor, no mne sa to zle vyslovuje, rozumiete?“

„Ale veď ma môžete volať Emil,“ namietol Sliačan.

„Tak dobre! Odteraz nijaká slečna a nijaký pán doktor, ale Sandra a Emil!“ vyhlásila a podala Sliačanovi ruku.

„Emil sa určite dohodol na oslavách so svojimi priateľmi?“ namietol Čáky, ktorý chcel stoj čo stoj zabrániť, aby sa Sliačan a jeho sestra zblížili.

„Nijaké ale! Vyrážame do Carltonu!“ rozhodla Sandra a zavesila sa do svojich mužských spoločníkov.

Týždeň po oslave promócií narazil Sliačan na Sandru, práve keď vychádzal z fakultnej nemocnice.

„Dobry deň, Sandra! Ste krásna ako ružička v máji,“ polichotil jej.

„Áno? Ale určite smrdím, akoby ma vytiahli z odpadového kanála,“ zasmiala sa. „Idem rovno z kurtov a v tom našom mizernom klube nemáme ani len teplú vodu,“ klamala, lebo pod sprchy v klube nešla práve preto, lebo sa bála, aby Sliačan z nemocnice neodišiel skôr, ako ta príde ona.

„Tak mi určite dovolíte, aby som vás pozval na nejaké občerstvenie? Na kurte ste vydali zo seba všetky kalórie!“ vysvetľoval Emil so smiechom svoju ponuku.

„Nie som proti, ale najskôr sa musím doma osprchovať! No, nebojte sa! Bývam len kúsok odtiaľto, pri Hurbanových kasárňach!“ povedala a bez toho, aby vyčkala na odpoveď, sa do Emila zavesila.

„V barovej skrinke nájdete skoro všetko, po čom duša alkoholika túži, tak si vyberte!“ ponúkla ho, len čo vošli do jej bytu. Kývla mu nezbedne na rozlúčku a utekala pod sprchu.

Emilovi už od prvej sekundy, ako sa so Sandrou stretli, blikalo v mozgu červené svetielko. Teraz si už bol istý, že to nemôže skončiť inakšie ako v posteli, a mal z toho strach. Sliačan bol v podstate ešte stále poctivý dedinský chlapec aj napriek tomu, že navonok pôsobil dojmom neviazaného svetáka a všeobecne sa o ňom hovorilo, že ženu nepretiahne len vtedy, keď je na plote alebo visí na šnúrach padáka aspoň sto metrov nad zemou. Ba niektorí jeho priatelia tvrdili, že ani to by ho neodradilo. Emil bral kontakt so ženami ako futbalový zápas. Na máloktorú si už na druhý deň spomenul a neraz mal problém, aby ich na druhý deň spoznal v dave ľudí. Ženy chceli jeho a on chcel ich, ale nijakej nepovedal mám ťa rád! Každý muselo stačiť chcem ťa!

„Vy ste sa ani neobslúžili?“ vyrušila ho Sandra, keď vyšla spod sprchy. Prešla k barovej skrinke, vytiahla baňaté napoleonky a naplnila ich do polo-

vice koňakom. „Tak, na čo?“ pozrela vyzývavo na neho. V jej nezábudkových očiach bolo toľko nežnej nevinnosti, že sa skoro priznal k tomu, o čom pred chvíľou rozmýšľal. Našťastie nebol schopný dostať zo seba ani slovo. Nevedel prečo, ale bál sa, aby netresol voľajakú sprostosť.

„No?“ V očiach sa jej miešalo očakávanie s jemným nádychom irónie. Zdvihla svoj pohár, zakrútila ním, ťukla o jeho a dlhým dúškom nasala výpary. „Martel, ročník 1938. Podľa znalcov to bol mimoriadne vydarený rok,“ povedala, trocha si uchlipla, oblizla si pery a zase ponorila oči do Emilových. Pripadal si ako veľká tučná myš, ktorá sa znenazdania ocitla pred hladnou vretenicou. „A čo takto pusy na potykanie?“ opýtala sa a ponúkla mu ústa.

Priam bytostne v ňom prúdili dva pocity. Jeden mu radil, aby sa zodvihol a utekal preč. Druhý ho nútil, aby ju objal, skryl v náručí, až kým sa navzájom nestratia jeden v druhom a tento variant každou sekundou vífazel. Uvedomoval si, že by mal čo najrýchlejšie vypadnúť, ale zároveň vedel, že by to nedokázal ani vtedy, keby mal stopercentnú istotu, že ak sa nevzprieči, ak ihneď neutečie, padne do priepasti, na dne ktorej tečie žeravá láva. Priložil ústa na jej a v celom jeho tele nastal výbuch. Namiesto nevládnosti pocítil príliv síl, celé telo mu horelo, drvil ju, gniavil. Vo chvíľach, keď mu aspoň trocha zapracoval mozog, čakal, že to útle telo jeho sile neodolá, že zaznie výkrik bolesti, ale namiesto toho jej telo ho nútilo ešte prudšie útočiť, ešte silnejšie ho stláčať, a Sandra ho v aktivite ešte prekonávala. Nestačil sledovať svoje ani jej konanie, nevedel či a kedy sa vyzliekla alebo či prišla už spod sprchy len v župane. Vnikal do nej znova a znova zúrivo, akoby ju každým vniknutím chcel pokoriť, dobyť, podmaniť si ju, ale ona sa pod jeho nárazmi otvárala, prehlbovala, akoby nemala konca a on sa v nej stále viac a viac strácal. V okamihoch vedomia to nechápal, ale ani ho to nezaujímal, ba pomaly prestával vnímať seba aj ju, až nakoniec nevedel, ktorá časť z tých dvoch tiel na gauči patrí jemu a ktorá Sandre. S prekvapením zisťoval, že má štyri nohy, štyri ruky...

„Čo je z tohto celku moje?“ pýtal sa v stave, aký doteraz nepoznal. Nevedel, či je to radosť, veselosť alebo šťastie. „Takto sa asi cítia ľudia v raji..!“ pousmial sa v duchu, keď si spomenul, že takto nejako si predstavoval svoje pocity, keď im na náboženstve o raji rozprával pán farár. Nevedel by povedať, koľkokrát sa milovali, lebo vo chvíľach oddychu stačilo, aby sa jeden pohol a už boli znova v sebe. Keď ako-tak začal vnímať svet v izbe, už bolo prítmie.

Sandra ležala vedľa neho skrútená do kľbka ako mačiatko na teplom prípecku.

„Zdá sa, že obed sme už prepásli,“ povedal ticho. Máličko vysunula bradu a pootvorila ľavé oko.

„Pobozkaj ma, aby som aspoň trocha ožila,“ zapriadla a oko znova zavrela. Pobozkal ju na čelo, potom na nos, na ústa a skôr, ako mohol pokračovať, sa jej telo ovinulo okolo jeho tak, že sa v nej úplne stratil. Emil Sliačan ako jedinec prestal existovať.

„Emil, čo je s tebou? Si chorý?“ opýtal sa ho Čáky raz po skončení operácie.

„Dúfam, že som niečo nespackal?“ vrátil profesorovi otázku.

„Človeče, tak úboho si mi nesekundoval ani keď si mal šestnásť a o ľudskom tele si vedel len to, že potrebuje jesť a piť a appendix si považoval za druh nožíka. No dnes, keď máš za sebou niekoľko samostatných operácií?“ hrmel profesor bez ohľadu na prítomnosť ostatných.

„Prepáčte, pán profesor, ale vždy ste ma kritizovali,“ bránil sa Sliačan.

„Samozrejme, že som ťa kritizoval. Chcel som, aby si získal úctu k človekovi, lebo sa mi zdalo, že neraz sa k nemu správaš ako šampión, pre ktorého nie je dôležité nič len on sám, alebo si azda stále myslíš, že sa nachádzaš v bunkri a stojíš pred dilemou: ak to neodrežem, tak pacient určite zomrie, ale ak to odrežem, tak možno prežije! Človeče, ak sa nespamätáš, tak si môžeš zobrať svojich sedem slivák a vypadnúť, rozumieš?“ reval Čáky ďalej, ale potom pozrel na Sliačana, ktorý tam stál ako zmoknuté kurča, neschopný obrany. Zdvihol ruku a rozkázal ostatným, aby vypadli.

„Morduje ťa Sandra? Tak to s ňou skonči! Viem, povieš si, je to tvoja sestra, ale s tým na mňa nechod', lebo ja som ťa upozorňoval, že na ňu jednoducho nemáš! Chlapče, je to hydra požívačnosti, nechápeš?“

„Takto o nej nehovorte!“ skočil mu do reči Emil, nahnevany ako moriak.

„Ech, chlapče, chlapče, ani si nevieš predstaviť, ako mi je ľúto, že budeme rodina len na chvíľku, lebo nech budeš robiť, čo len chceš, moja predpoveď sa splní. Prepáč! Ale ty mi stále nerozumieš! Ja som nikdy nepovedal, že Sandra je zlý človek. Naopak, tvrdím, že je azda najlepšia z ľudí, ktorých poznám, vrátane teba, ale aj keď si chlap, ako sa patrí, na ňu jednoducho nemáš, lebo na ňu nemá nijaký chlap! Toto budem tvrdiť do nekonečna a nech budeš robiť čokoľvek, dopadneš tak, ako som ti povedal! Vieš, Emil,

tebe musí žena patriť bezo zvyšku, lebo jej chceš patriť aj ty. Manželstvom sa tvoj život ako život jedinca končí, ale u Sandry je manželstvo len formalitou, aby sa v tejto skostnatenej spoločnosti mala na čo vyhovoriť, keď chce odmietnuť chlapa, po ktorom nezatúžila. Ale práve preto, ak ma neposlúchneš a neutečieš od nej, budeš nešťastný!“ Čáky zmĺkol, po chvíli odhodil zlostne plášť a bez slova odišiel.

Po necelom roku utiekla Sandra do Talianska s radcom talianskeho veľvyslanectva v Prahe. Sliacan bol na pokraji zrútenia. Čáky ho nepustil k vážnejšej robote, a to Emila ešte viac ubíjalo. Schudol, zhrbil sa, akosi sa vtiahol do seba a začal piť. Profesor mu najskôr čistil len žalúdok, potom ho začal trestať a nakoniec ignorovať. Z nádejného chirurga sa stávala ľudská troska.

„Mária, prosím ťa, poraď mi, čo mám s tým Emilom robiť?“ obrátil sa raz, keď zase cítil pre Sliáčana výčitky svedomia, na manželku.

„Vykašli sa na neho a bude! Nie si mu nič dlžný. Naopak, on je dlžný tebe a aj sebe!“ odvetila zlostne.

„Teba to vonkoncom netrápi? Taký nádejný mladý človek...“

„Nádejný? Celkom obyčajný hlupák zahľadený do seba a nič viac, nechápeš?“

„Ja som ho zoznámil so Sandrou... Je to moja sestra...“

„No a?“

„Aké no a? Myslel som, že máš Emila rada! Dokonca som na neho aj trocha žiarlil...“ doložil po krátkej odmlke. Zasmiala sa takým neviazaným smiechom, ktorý ho ubezpečil, že ju Emil v nejakom období naozaj priťahoval, ale teraz už má k nemu len materinské city.

„Rozmýšľaj už konečne ako dospelý! Chlapčisko, ktoré sníva o poklade, stretlo milonára rozhadzujúceho zlato a drahokamy. Vari si to nepostrehol alebo si stále naivný? Kým nestretol Sandru, bol to obyčajný bujačik ochotný skočiť na každú kravu... Ani si nevieš predstaviť, ako úboho som sa cítila, keď som zistila, že by bol schopný skočiť aj na mňa, skoro o dvadsať rokov staršiu ženu, keby som nepatrila tebe...“

„Teda som správne predpokladal, že si sa do neho zbláznila?“ uškrnul sa Čáky, ale v očiach sa mu zjavil aj odtieň smútku. Pozrel na manželku a naozaj nevedel, na čom je.

„Nevenujem sa jej dostatočne... Nie som veľmi odlišný od Emila..., ale ktorý muž nechce ženu vlastniť?“ rozmýšľal.

„Ha-haha, ale nie, len mi na chvíľu roztancované hormóny zatemnili mozog...“ vytrhla ho Mária z úvah takým neviazaným smiechom, že sa na ňu prekvapene pozrel. V jej očiach uvidel takú čistotu, ako keď sa ich oči vôbec prvý raz stretli. Teraz pochopil aj zmenu, ktorá nastala v ich vzťahu

„Aj za to som Emilovi vďačný,“ povedal s úsmevom, v ktorom predsa len bolo aj trochu trpkosti.

Neprotirečila mu, len do tej čistoty sa zamiešal jemný zákal irónie. „A musím mu pomôcť!“ doložil rozhodne.

„Nuž, ako myslíš...! Ale potom ho musíš poslať preč! Ku kolapsu smeruje tak, či tak, a riadne zaucho mu azda pomôže, aby sa vrátil!“ doložila odchádzajúc z izby.

„Vieš, Emil, ak ťa vyhodím, tak budeš mať problémy s hľadaním nového miesta aj napriek tomu, že nemocnice potrebujú ešte veľa lekárov a najmä schopných chirurgov! No ja ti chcem pomôcť, a ak ma správne pochopíš, tak ti aj pomôžem! Ale najskôr musíš so sebou urobiť niečo sám!“ povedal Čáky na druhý deň, tentoraz pokojne, Sliachanovi, hoci prišiel do práce ešte stále nasiaknutý alkoholom. Emil sklonil hlavu a mlčal. „Vezmi si dovolenku a choď na týždeň alebo na dva do hôr, do prostredia, v ktorom si doma...! Azda sa ti tam podarí vzbudiť a nájsť sám seba?“

Sliachan poslúchol a odcestoval domov. Po troch týždňoch poslal Čákyemu výpoveď s prosbou, aby mu profesor dal ešte šancu tým, že mu napíše aspoň trochu slušné odporúčanie.

„Viem, že som ťa veľmi sklamal, ale ver mi, že som sklamal najmä sám seba. Bol si ku mne lepší ako vlastný otec, lebo si ma upozornil aj na veci proti vlastnej sestre. Až v samote, ďaleko od ľudí, som pochopil, že napriek vzdelaniu, napriek životu v meste som stále veľmi jednoduchý človek, ktorý sa nedokáže povzniesť nad svoje city, ktorého rúco je len slabým povlakom na emóciách. Svoj život so Sandrou som si predstavoval ako život svojho otca s mamou, ktorá bola ochotná pre nás obetovať aj seba. Som človek z iného sveta, ktorý má v sebe zakódované iné videnie, iné hodnoty, a nebolo vo mne toľko veľkorysosti, aby som Sandru dokázal pochopiť a v rozchode s ňou vidieť len normálny kolobeh života. Tieto týždne, ďaleko od ľudí, mi v celej nahote ukázali tvoju veľkorysosť a vlastnú malichernosť. S pitím som skončil a sľubujem, že urobím všetko, aby som ti dokázal svoju vďaku...“ písal v liste.

Všetky tieto skutočnosti prebehli Sliačanovi počas rozhovoru s vedúcim tajomníkom OV KSS, myslou a vari ešte nikdy tak jasne nepocítil, ako mu prísny, strážiaci pohľad profesora chýba, lebo ešte stále v ňom prežíva návyk z Povstania a používa skalpel aj vtedy, keď by pacienta bolo možné vyliečiť aj bez rezania.

„Aspoň zamestnaním Puteru som mu, dúfam, urobil radosť... Aj keď som v podstate obyčajné prasa. Veď čože mi už bránilo, aby som dal Puterovi do ruky skalpel oficiálne hneď pri nástupe?“

„Nevedel som, že je Putera človek, na ktorom profesorovi tak veľmi záleží... Prečo iné by som to neurobil?“ chcel sa brániť, ale potom len mávol rukou, lebo si spomenul, aký chodil Čáky utrpený, keď Puteru zavreli.

„Prečo? Túžil si po tom, aby sa raz o tebe hovorilo tak, ako o Puterovi, keď si prišiel do Bratislavy. Zrazu si mal pod palcom ten idol mladých bratislavských chirurgov. Potreboval si nasýtiť svoju malosť“ priznával si s trpkým úšľabkom.

„Tak, kedy si ochotný tú operáciu podstúpiť?“ opýtal sa tajomníka, lebo pre myšlienky, ktoré mu leteli hlavou, vôbec nevedel, čo mu Lemeš povedal. „Uvedom si, že ju odkladáš už niekoľko rokov a čím dlhšie budeme tú operáciu odkladať, tým je väčšia pravdepodobnosť nejakých komplikácií!“ nástojil, lebo chcel mať starosti o vedúceho tajomníka konečne z krku.

„Tebe je ľahko nástojiť, súdruh riaditeľ, ale vari ja mám čas? Blížia sa oslavy VOSR. Pred chvíľou mi volali zo sekretariátu prvého tajomníka Stalingradu, že sa tajomník k nám chystá. Boli sme spolu na vysokej straníckej v Moskve. Raz to určite dotiahne prinajhoršom na tajomníka ÚV KSSZ. Takého si človek musí predchádzať! Vieš, akú hostinu pripravím? Takú, že ju bude do smrti pripomínať našim papalášom. A vieš si ty predstaviť koľko Volod'a dokáže vypiť? Tak, kamarát! Toto sú pre mňa dôležité veci, nie tvoje drísty o operácii, rozumieš?“

„Len, aby si na tie drísty nezgegol!“ pomyslel si Sliačan znepokojený predstavou množstva pijatiky a jedla, ktoré sa Lemeš chystá zničiť. Preto ihneď poslal po Puteru.

„Pán kolega! V týchto dňoch sa môže rozhodovať o vašom ďalšom živote a preto vás žiadam, aby ste najbližší mesiac nemocnicu ani na minútku neopustili! Dám vám apartmán, ktorý tu mám k dispozícii pre vzácnejších hostí. Manželka so synom môžu bývať s vami, kedy sa im len zachce! Viete,

pán kolega, náš vedúci tajomník má už roky veľmi vážne problémy so žľníkom a bojím sa aj o stav jeho pankreasu. Prichádza obdobie, keď mu môže žľník prasknúť,“ doložil na Puterov spýtavý pohľad. Putera už o Lemešovej chorobe čo-to vedel, ale riaditeľ trval na tom, aby si ihneď preštudoval všetku dokumentáciu, ktorá o Lemešovi bola v nemocnici k dispozícii.

„Súdrh riaditeľ! Musím tajomníka osobne vyšetriť! Inakšie ho operovať nebudem!“ vyhlásil Putera o dva dni, ktoré venoval nielen štúdiu dokumentácie, ale najmä dôkladnej príprave prípadnej operácie vedúceho tajomníka.

„A to zase prečo? Máte snímky, EKG, EEK, gastroskopiu, chémiu, a vôbec všetko, čo sme mohli a mali možnosť urobiť, tak čo ešte chcete?“ oboril sa Sliačan na Puteru.

„Zdá sa mi, že tajomník má možno slabú, ale predsa len evidentnú arytmiu srdca. Tá by nám mohla pri operácii poriadne skomplikovať život.“

„Verím vám, ale Lemeša dostanem do nemocnice len na nosidlách,“ bránil sa riaditeľ.

„Tak ho musí operovať niekto iný...! Pozrite, súdrh riaditeľ! Povedali ste, že táto operácia môže rozhodnúť o mojej budúcnosti. Máte pravdu! Ak tajomníkovi zachránim život, tak ma možno aj verejne, aspoň v tejto nemocnici, uznáte za chirurga... Ale čo ak umrie?“ Putera uprel na riaditeľa pohľad, v ktorom sa miešal smútok s odporom aj rozhorčením. „Mám malého syna a manželka si už toho zlého užila viac ako dosť...!“ Lekár zmĺkol, ale Sliačan počul v jeho hlase toľko strachu a bolesti, že mu hneď nevedel odpovedať.

„Tak to vyhlásia za sabotáž, vás za sabotéra a vrátite sa do basy!“ povedal po dlhšej prestávke, vzal do ruky tajomníkovu zdravotnú kartu, tresol ju na stôl, zodvihol slúchadlo a vykrútil Lemešovo tajné číslo. „O tom sa s tebou nebudem baviť a tajomníkovi povedz, že ak odmietne, tak píšem list na kádrovku ÚV, jasné?“ reval Sliačan na vedúceho sekretariátu OV KSS, ktorý ho odmietol s Lemešom spojiť.

„Čo otravuješ?“ vyštekol Lemeš na riaditeľa, lebo sekretár mu doslovne pretlmočil Sliačanov odkaz. Sliačan sa zhlboka nadýchol, pretrel si dlaňou tvár, stlačil bradu, oblizol pery a strmo hodil dozadu hlavou.

„Súdrh vedúci tajomník! Žiadam ňa, aby si ihneď prišiel na vyšetrenie!“ povedal navonok pokojným hlasom, ale Putera videl, ako mu celá tvár zbledla. Chvíľu mlčal a počúval, čo mu tajomník vraví, potom hodil voľnou rukou a spustil: „Ak si myslíš, že mi nejako osobitne záleží na tom, či skapeš